

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11
The 11th STOU National Research Conference

แนวทางการพัฒนาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดปทุมธานี
Development Guidelines for Quality Rice Seed Production
of Community Rice Centers in Pathum Thani Province

ศุภวรรณ ชาภูพวง (Supawan Chapoopuang)¹ สัจจา บรรจงศิริ (Sujja Banchongsiri)²

วรรณัย อันสำราญ (Wattanai Onsumrarn)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน 2) กระบวนการผลิต และการกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของศูนย์ข้าวชุมชน 3) ปัญหาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของศูนย์ข้าวชุมชน 4) แนวทางการพัฒนาศักยภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของศูนย์ข้าวชุมชน ซึ่งใช้วิธีวิจัยแบบผสมระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเชิงปริมาณจะใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 2 และ 3 ส่วนวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจะใช้แบบบันทึกการจดทำเวทีชุมชนในการเก็บข้อมูล ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดปทุมธานีที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ ปี 2563 ของกรมการข้าว จำนวน 134 ราย กลุ่มตัวอย่าง มี 2 กลุ่มตามวิธีการเก็บข้อมูล คือ 1) การสอบถาม กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 ราย 2) การจัดทำเวทีชุมชน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้นำและสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนๆ ละ 3 ราย ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 18 ราย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพจะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) เกษตรกรร้อยละ 67 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 55.25 ปี มีประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 34.31 ปี ต้นทุนต่อไร่เฉลี่ย 4,640 บาท รายได้ต่อไร่เฉลี่ย 8,085 บาท ใช้ทุนตนเองและกู้ยืมจากแหล่งเงินกู้ 2) เกษตรกรมีการปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการผลิตและการกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีในระดับมากที่สุด 3) ราคาปุ๋ยเคมีและสารเคมีป้องกันกำจัดวัชพืชเป็นปัญหาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของเกษตรกร 4) แนวทาง การพัฒนาศักยภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของศูนย์ข้าวชุมชนที่สำคัญ ได้แก่ 1) สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวตามขั้นตอนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและการดูแลเมล็ดพันธุ์ข้าวให้ได้คุณภาพ พร้อมทั้งติดตามผลการใช้เมล็ดพันธุ์ที่กระจายออกไป 2) ใช้ปุ๋ยเคมีตามค่าวิเคราะห์ดินหรือใช้ปุ๋ยตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ตามชนิด อัตรา และระยะเวลาที่เหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้ข้าวที่ปลูกมีความสมบูรณ์ และไม่มีโรคแมลงทำลาย 3) มีการจัดประชุมเครือข่ายเมล็ดพันธุ์ในพื้นที่เพื่อสร้างเครือข่าย 4) มีการประชาสัมพันธ์แหล่งผลิตผ่านช่องทางสื่อต่างๆ เพื่อชักจูงเกษตรกรในพื้นที่ให้รับรู้และเห็นการทำงาน และการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของศูนย์ข้าวชุมชน 5) การระดมทุนเพิ่มและการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียน เช่น ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรระดมทุนเพิ่มและจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อให้เกษตรกรมีแหล่งเงินทุนในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและช่วยเหลือสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน

คำสำคัญ ศูนย์ข้าวชุมชน การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี

¹ เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช tuny_tb@hotmail.co.th

² รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช moo018683627@hotmail.com

³ อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช Wattanai.pinn@gmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of the study were (1) general information of the community rice center (2) production process and distribution of good quality rice seeds of the community rice center (3) problems in the production of good quality rice seeds in the community rice center (4) guidelines for developing the potential for producing good quality rice seeds of the community rice center. which uses a mixed research method between research quantitative and qualitative research. In the quantitative research, questionnaires were used to collect data for objectives 1 2 and 3. As for the fourth objective is qualitative research, the community forum record form will be used to collect data. The population used in the study was 134 farmers who were members of the Community Rice Center in Pathum Thani Province who participated in the Large Field Agricultural Extension Project 2020 by the Rice Department. The sample group was divided into 2 groups according to the method of collecting data as follows: 1) Inquiry, the sample size was determined using Taro Yamane's formula at 95% confidence level and 5% error, 100 samples were obtained. 2) Setting up a community forum Using a specific method of selection from leaders and 3 members of the community rice center each, 18 samples were obtained. Quantitatively analyze the data by calculating the frequency, percentage, minimum, maximum, mean, standard deviation and descriptive Statistics. The results showed that 1) 67% of farmers are male average age 55.25 years 34.31 years of average seed production experience. 34.31 years of average seed production experience. Average cost per rai 4,640 baht, have an average income of 8,085 baht Self-funded and borrowing from loan sources. 2) Farmers had the highest level of practice regarding the production and distribution of good quality rice seeds. 3) The price of chemical fertilizers and herbicides is a problem for farmers to produce good quality rice seeds. 4) Development Guidelines for Quality Rice Seed Production of Community Rice Centers are as follows: (1) Members of the community rice production center Rice seeds according to rice seed production process and rice seed care for quality as well as follow up on the results of the spreading of seeds. (2) Use chemical fertilizers according to soil analysis values or use fertilizers according to the instructions of the staff according to the appropriate type, rate and duration This will help the rice planted to be complete. and no insect disease. (3) A seed network meeting was held in the area to build a network. (4) There is publicity of the production source through various media channels to persuade farmers in the area to know and see the work and the production of good quality rice seeds of the community rice center. (5) Raising additional funds and establishing a revolving fund such as Promote and support farmers to raise additional funds and establish a revolving fund to provide farmers with a source of funds for rice seed production and to help community rice center members.

Keywords: Community Rice Center, Producing good quality rice seeds

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

บทนำ

เมล็ดพันธุ์เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญในการเพาะปลูก เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพดีเป็นเมล็ดพันธุ์ที่มีความงอกและความแข็งแรงสูง การเจริญเติบโตเร็วและสม่ำเสมอ เป็นผลให้ประหยัดต้นทุนค่าเมล็ดพันธุ์ เนื่องจากใช้เมล็ดพันธุ์อัตราตํ่า นอกจากนี้เมล็ดพันธุ์คุณภาพดียังมีลักษณะตรงตามพันธุ์ ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นพันธุ์ที่มีลักษณะดี เช่น ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี ให้ผลผลิตต่อไร่สูง ต้านทานโรค ทนทานต่อแมลง เป็นต้น ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรมีดังนี้ (กรมการข้าว, 2553) 1) ปัจจัยทางด้านสังคม 2) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ 3) ปัจจัยด้านการผลิต โดยปัญหาในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่สำคัญ ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ข้าวไม่มีคุณภาพ ปริมาณไม่เพียงพอ และมีราคาสูง ขาดแคลนนํ้า ปุ๋ยและสารเคมี ราคาแพง แรงงานไม่เพียงพอ ราคาผลผลิตข้าวต่ำและการระบาดของศัตรูข้าว (กิตติชาติ ชาตียนนท์, 2550)

ศูนย์ข้าวชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาการผลิตข้าวและชาวนาและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีไว้ใช้เองอย่างเพียงพอในชุมชน จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดีที่รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับเรื่องข้าวมาโดยตลอด ชาวนาจึงเปรียบเสมือนผู้สร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับประเทศ อีกทั้งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาและเพิ่มเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพที่จะสามารถช่วยให้การเพาะปลูกได้ผลผลิตดียิ่งขึ้น จึงต้องสร้างระบบการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของประเทศไทยให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง โดยศูนย์ข้าวชุมชนคือส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนเป้าหมายดังกล่าวให้ประสบความสำเร็จ จึงต้องร่วมมือกันในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีให้เพียงพอกับความต้องการใช้ในแต่ละปี

จังหวัดปทุมธานีมีพื้นที่การเกษตรอยู่ในเขตชลประทาน มีระบบชลประทานเข้าถึงพื้นที่ทำการเกษตร ทำให้มีนํ้าทำนาได้ตลอดปี มีเส้นทางคมนาคมสะดวก ใกล้เมือง มีปัญหาการผลิตข้าวที่สำคัญ คือ ราคาข้าวตกต่ำ ต้นทุนการผลิตสูง และขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี คุณภาพผลผลิตยังไม่เป็นที่ต้องการของตลาด ขาดความเข้าใจในการปรับปรุงบำรุงดินอย่างถูกต้องและเหมาะสม ขาดความเข้าใจในการใช้สารเคมีอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นเจ้าของพื้นที่เองและมีอายุมาก เมล็ดพันธุ์ข้าวมีราคาแพง ราคาผลผลิตข้าวไม่แน่นอน สภาพอากาศแปรปรวนทำให้ผลผลิตลดลง การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช ข้าววัชพืช ปัญหาความอุดมสมบูรณ์ของดิน เช่น ดินเสื่อมโทรม ดินเป็นกรด ดินเปรี้ยว เป็นต้น ปัญหาของคุณภาพนํ้า เช่น นํ้าเค็ม นํ้าเป็นสนิม เป็นต้น ค่าเช่าพื้นที่มีราคาสูง ขั้นตอนในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวมีความยุ่งยาก การขาดแคลนเครื่องมือทางการเกษตร การขาดแคลนนํ้า การขาดแคลนแรงงานและมีค่าจ้างสูง กองทุนกลุ่มและกองทุนหมุนเวียนมีไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานและสารเคมีที่ใช้ไม่ได้คุณภาพ ในปัจจุบันสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดปทุมธานีต้องประสบปัญหาการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ตั้งแต่ต้นที่ดี มีคุณภาพ เนื่องจากกระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ยังไม่มีมาตรฐานตั้งแต่การปลูกจนถึงการเก็บเกี่ยว ขาดความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ แหล่งเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ไม่น่าเชื่อถือ ทำให้เมล็ดพันธุ์คุณภาพต่ำ

ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีจึงจำเป็นต้องศึกษาหาแนวทางการพัฒนาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี โดยใช้ความร่วมมือของสมาชิกในศูนย์ข้าวชุมชนเป็นกลไกในการดำเนินงานเพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาศักยภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของศูนย์ข้าวชุมชน

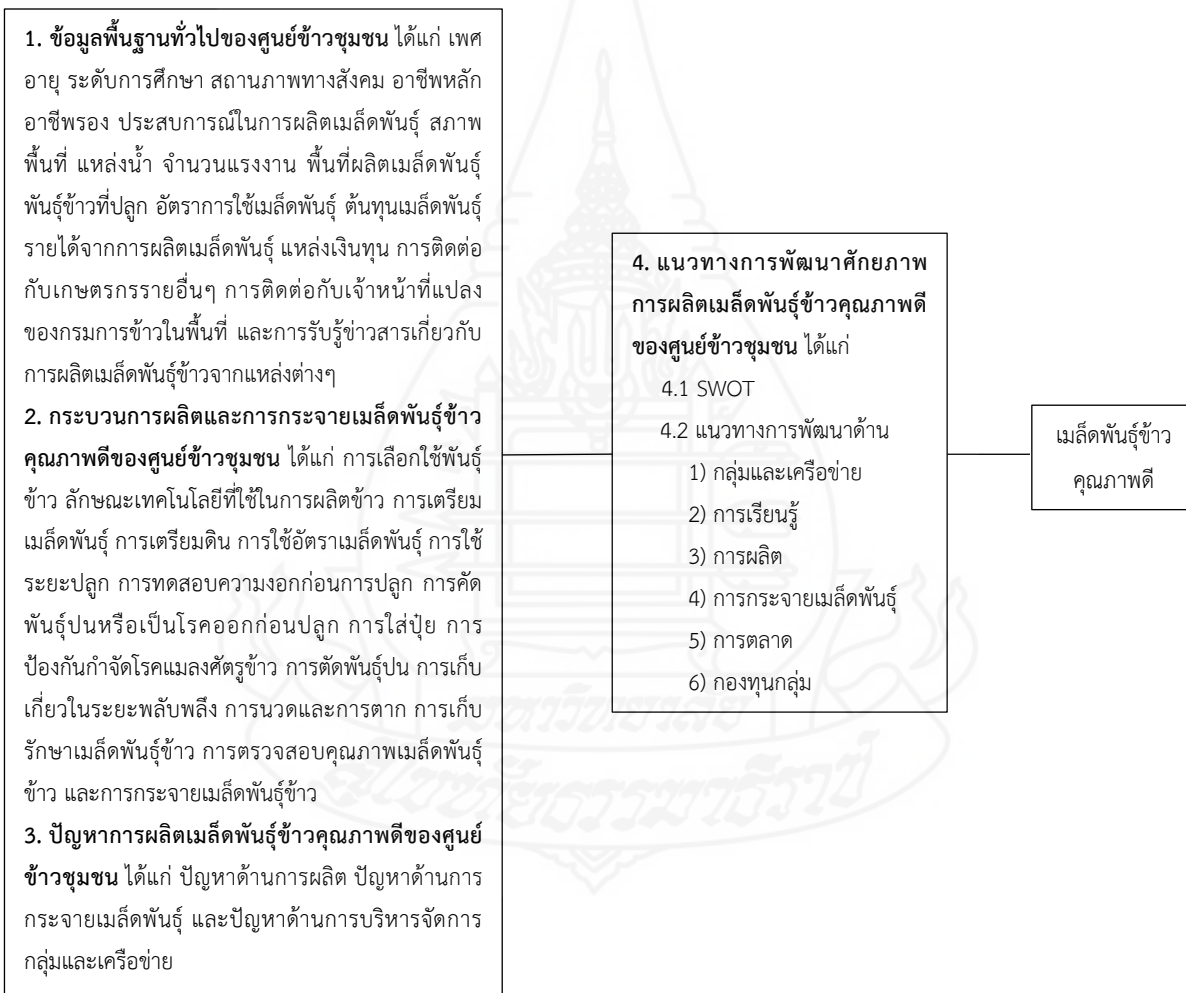

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11
The 11th STOU National Research Conference

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของศูนย์ข้าวชุมชนและสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษากระบวนการผลิตและการกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อศึกษาปัญหาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดปทุมธานี
4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดปทุมธานี

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11
The 11th STOU National Research Conference

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

1. ประชากร คือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดปทุมธานีที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ ปี 2563 กิจกรรมหลักเสริมสร้างศักยภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์ข้าวชุมชนของกรมการข้าว จำนวน 6 ศูนย์ ได้แก่ 1) ศูนย์ข้าวชุมชนระแหง 2) ศูนย์ข้าวชุมชน หมู่ 6 พัฒนา 3) ศูนย์ข้าวชุมชนบึงสมบูรณ์ 4) ศูนย์ข้าวชุมชนคลองสี 5) ศูนย์ข้าวชุมชนคลองสิบสาม 6) ศูนย์ข้าวชุมชนคูบางหลวง รวมทั้งสิ้น 134 ราย

2. กลุ่มตัวอย่าง มี 2 กลุ่ม ตามวิธีการเก็บข้อมูล คือ

1) การสอบถาม กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 ราย เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีการกระจายอย่างสม่ำเสมอ ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจำแนกแต่ละศูนย์ข้าวชุมชนตามสัดส่วนสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน คำนวณโดยใช้วิธีการเทียบบัญญัติไตรยางศ์ได้สัดส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่างต่อจำนวนประชากรในแต่ละศูนย์ สุ่มตัวอย่างโดยอาศัยความน่าจะเป็นโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่ายสุ่มกลุ่มตัวอย่างสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนและใช้วิธีการจับฉลาก

2) การจัดทำเวทีชุมชน ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากผู้นำและสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน ศูนย์ละ 3 ราย ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 18 ราย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของศูนย์ข้าวชุมชน ตอนที่ 2 กระบวนการผลิตและการกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของศูนย์ข้าวชุมชน ตอนที่ 3 ปัญหาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของศูนย์ข้าวชุมชน

2) แบบบันทึกการจัดทำเวทีชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 1 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ของศูนย์ข้าวชุมชน ประเด็นที่ 2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของศูนย์ข้าวชุมชน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลเชิงปริมาณ จะใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปวิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ จะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11
The 11th STOU National Research Conference

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของศูนย์ข่าวชุมชน

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร

n = 100

ข้อมูลพื้นฐานทางสังคม	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	Min.	Max.	$\bar{X}$	S.D.
เพศ						
ชาย	67	67.00				
หญิง	33	33.00				
รวม	100	100.00				
อายุ (ปี)						
น้อยกว่า 31 ปี	1	1.00	23	79	55.25	8.74
31 - 40	3	3.00				
41 - 50	18	18.00				
51 - 60	47	47.00				
มากกว่า 60	31	31.00				
ประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ (ปี)						
1 - 2	1	1.00	2	65	34.31	18.82
3 - 4	5	5.00				
5 - 6	14	14.00				
7 - 8	7	7.00				
มากกว่า 8	73	73.00				

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11
The 11th STOU National Research Conference

ตารางที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร

n = 100

ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ของเกษตรกร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	Min.	Max.	$\bar{X}$	S.D.
ต้นทุนเมล็ดพันธุ์ต่อไร่ (บาท)			3,300	5,600	4,640.00	508.21
2,501 - 3,500	3	3.00				
3,501 - 4,500	43	43.00				
4,501 - 5,500	52	52.00				
มากกว่า 5,500	2	2.00				
รายได้จากการผลิตเมล็ดพันธุ์ต่อไร่ (บาท)			6,000	9,500	8,085.00	841.47
น้อยกว่า 7,001	10	10.00				
7,001 - 8,000	62	62.00				
8,001 - 9,000	14	14.00				
9,001 - 10,000	15	15.00				
แหล่งเงินทุน						
ทุนตนเอง	28	28.00				
กู้ยืม	30	30.00				
ทุนตนเอง + กู้ยืม	42	42.00				

ตารางที่ 3 พื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

n = 100

พื้นที่ถือครอง	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	ขนาดพื้นที่ (ไร่)			
			Min.	Max.	$\bar{X}$	S.D.
ของตนเอง	37	37.00	5	65	8.4	14.48
เช่าผู้อื่น	34	34.00	5	85	10.15	20.47
ของตนเอง + เช่าผู้อื่น	29	29.00	10	100	10.05	18.66
รวม	100	100.00	5	100	28.6	18.40

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11
The 11th STOU National Research Conference

ตารางที่ 4 จำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

n = 100

แรงงาน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	แรงงาน (ราย)			
			Min.	Max.	$\bar{X}$	S.D.
ในครัวเรือน	24	24.00	1	5	0.67	1.10
จ้าง	22	22.00	3	7	1.16	1.07
ในครัวเรือน + จ้าง	54	54.00	3	10	3.09	1.37
รวม	100	100.00	1	10	4.92	1.73

2. กระบวนการผลิตและการกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของศูนย์ข้าวชุมชน

ตารางที่ 5 กระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของเกษตรกร

n = 100

กระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
การวางแผนการผลิต		
1. วางแผนการปลูกตามสภาพของเกษตรกร	55	55.00
2. วางแผนการปลูกตามสภาพนิเวศ	55	55.00
3. วางแผนการปลูกตามสภาพภูมิอากาศ	79	79.00
4. วางแผนการปลูกตามความต้องการของตลาด	60	60.00
5. วางแผนการปลูกตามสภาพความพร้อมของรถเกี่ยวนา	27	27.00
แหล่งเมล็ดพันธุ์		
1. ศูนย์วิจัยข้าว	59	59.00
2. ศูนย์ข้าวชุมชนอื่นๆ	40	40.00
3. เก็บเมล็ดพันธุ์เอง	30	30.00

ตารางที่ 6 การกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของเกษตรกร

n = 100

การกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง	65	65.00
จำหน่ายให้เกษตรกรในท้องถิ่น	39	39.00
จำหน่ายให้สหกรณ์การเกษตร	7	7.00
จำหน่ายให้ศูนย์ข้าวชุมชนในพื้นที่และนอกพื้นที่	24	24.00
การสมัครเป็นสมาชิกของกลุ่ม/ชมรมผู้ผลิต	12	12.00

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11
The 11th STOU National Research Conference

ตารางที่ 7 ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการผลิตและการกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของเกษตรกร

n = 100

ระดับการปฏิบัติ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	Min.	Max.	$\bar{X}$	S.D.
น้อยที่สุด (1 - 11 คะแนน)	0	0.00				
น้อย (12 - 22 คะแนน)	0	0.00				
ปานกลาง (23 - 33 คะแนน)	26	26.00				
มาก (34 - 44 คะแนน)	33	33.00				
มากที่สุด (45 คะแนนขึ้นไป)	41	41.00				
รวม	100	100.00	27	59	42.17	9.94

3. ปัญหาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของศูนย์ข้าวชุมชน

ตารางที่ 8 ปัญหาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของเกษตรกร

n = 100

ปัญหา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
1. ด้านการผลิต			
1.1 ขาดแคลนเครื่องมือทางการเกษตร	1.67	0.89	น้อยที่สุด
1.2 ขาดแคลนแหล่งน้ำ	3.25	0.77	ปานกลาง
1.3 ขาดแคลนแรงงานและมีค่าจ้างสูง	3.82	0.90	มาก
1.4 โรคพืช (โรคใบไหม้, โรคไหม้คอรวง ฯลฯ)	3.36	1.06	ปานกลาง
1.5 แมลงศัตรูพืช	3.45	1.03	มาก
1.6 สัตว์ศัตรูพืช	3.30	1.03	ปานกลาง
1.7 ข้าววัชพืช	3.94	1.33	มาก
1.8 ราคาเมล็ดพันธุ์ข้าวตั้งต้น	3.37	0.91	ปานกลาง
1.9 ราคาปุ๋ยเคมีและสารเคมีป้องกันกำจัดวัชพืช	4.02	0.85	มาก
2. ด้านการกระจายเมล็ดพันธุ์			
2.1 แหล่งกระจายเมล็ดพันธุ์	2.98	0.89	ปานกลาง
2.2 คุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ผลิตได้	2.60	0.77	น้อย
2.3 จำนวนผลผลิตที่กระจายได้	3.03	0.96	ปานกลาง
2.4 ราคารับซื้อเมล็ดพันธุ์ไม่พอใจ	2.96	0.84	ปานกลาง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

2.5 การขนส่งลำข้าว	2.65	0.77	ปานกลาง
3. ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและเครือข่าย			
3.1 การมีส่วนร่วมของสมาชิก	3.06	1.14	ปานกลาง
3.2 การประชุมกลุ่ม	2.73	0.72	ปานกลาง
3.3 กองทุนกลุ่มหรือกองทุนหมุนเวียน	3.30	1.13	ปานกลาง
3.4 การสร้างเครือข่าย	2.70	0.85	ปานกลาง
3.5 การถ่ายทอดเทคโนโลยี	2.63	0.68	ปานกลาง
3.6 การประชาสัมพันธ์	2.92	0.71	ปานกลาง
3.7 การมีส่วนร่วมในชุมชน	2.94	0.75	ปานกลาง

4. แนวทางการพัฒนาศักยภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของศูนย์ข้าวชุมชน โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

4.1 ด้านกลุ่มและเครือข่าย มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ การรับสมัครสมาชิกใหม่ เช่น สนับสนุนเยาวชนรุ่นใหม่ ให้ความสำคัญของการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อสืบทอดการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีทดแทนเกษตรกรที่มีอายุมาก

4.2 ด้านการเรียนรู้ มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) การอบรมการลดต้นทุนการผลิตข้าว โดยให้เกษตรกรเข้าร่วมอบรมการลดต้นทุนการผลิตข้าวและการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้มีคุณภาพได้มาตรฐานและเป็นแนวทางสำหรับนำไปปฏิบัติในการลดต้นทุนการผลิตข้าว 2) การดูงานศูนย์ข้าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จ โดยเยี่ยมชมผลงานของศูนย์ข้าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จเพื่อกลับมาพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนของตนเอง 3) การฝึกปฏิบัติการจัดการศัตรูพืช โดยให้เกษตรกรตรวจสอบโรคและแมลงศัตรูพืชในแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว พร้อมทั้งกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช รวมถึงการจัดการโรคและแมลงโดยวิธีผสมผสานซึ่งจะสามารถลดการระบาดของเชื้อราทำลายของศัตรูข้าวได้ 4) การอบรมการใช้สารเคมี โดยอบรมการใช้สารเคมีอย่างถูกต้องและเหมาะสมให้กับสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน เพื่อให้สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีในแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้ถูกต้องและเหมาะสมตามหลักวิชาการ

4.3 ด้านการผลิต มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) การตรวจสอบการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว โดย 1.1) มีระบบการตรวจรับรองคุณภาพเมล็ดพันธุ์ตามหลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับการผลิตเมล็ดพันธุ์ (GAP: Seed) พร้อมทั้งให้หน่วยงานภาครัฐออกใบรับรองให้กับศูนย์ข้าวชุมชน กรณีที่ผ่านการประเมิน 1.2) ตรวจสอบการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของสมาชิกเพื่อให้สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนได้ทราบถึงขั้นตอนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและการดูแลเมล็ดพันธุ์ข้าวให้ได้คุณภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว 1.3) เพิ่มความเข้มงวดในการตรวจตัดพันธุ์ปนและข้าวแดง โดยให้เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำพันธุ์ข้าวที่ผลิต ทั้งลักษณะประจำพันธุ์ จุดอ่อน และลักษณะเด่นต่างๆ เพื่อช่วยในการตรวจตัดพันธุ์ปนตั้งแต่เริ่มต้นการปลูกและตามระยะเวลาการเจริญเติบโตของต้นข้าวช่วงที่สำคัญๆ เช่น ระยะแตกกอ ระยะข้าวออกดอก ระยะข้าวโน้มรวง และระยะก่อนการเก็บเกี่ยว ซึ่งการตรวจตัดพันธุ์ปนตามช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมจะช่วยให้เกษตรกรวางแผนการตรวจตัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) การใช้ปุ๋ยเคมี โดยให้เกษตรกรปฏิบัติ ดังนี้ 2.1) ใช้ปุ๋ยเคมีตามค่าวิเคราะห์ดินหรือใช้ปุ๋ยตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ตามชนิด อัตร และระยะเวลาที่เหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้ข้าวที่ปลูกมีความสมบูรณ์ ไม่หักล้ม และไม่มีโรคแมลงเข้าทำลาย 2.2) ให้เกษตรกรใช้สารอินทรีย์ทดแทนปุ๋ยเคมีเพื่อลดต้นทุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 3) การส่งเสริมเมล็ดพันธุ์ โดยให้สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีในการผลิต

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11 The 11th STOU National Research Conference

เมล็ดพันธุ์และใช้เมล็ดพันธุ์จากแหล่งที่เชื่อถือได้หรือขอรับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ตั้งต้นที่มีคุณภาพดีจากหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบในพื้นที่ พร้อมทั้งให้สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวตามอัตราที่แนะนำของเจ้าหน้าที่เพื่อลดต้นทุนในการผลิต 4) การลดต้นทุน โดยให้สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนช่วยกันผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์ข้าวชุมชนทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเตรียมดิน การปลูก การดูแลรักษา จนถึงการเก็บเกี่ยว เพื่อสร้างความสามัคคีและการมีส่วนร่วมภายในกลุ่มให้กับสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน และลดการจ้างแรงงานที่มีค่าจ้างสูง 5) การปรับปรุงบำรุงดิน โดยให้สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนเข้ารับการอบรมการปรับปรุงบำรุงดิน จากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อให้สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงบำรุงดินให้มีความเหมาะสมกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

4.4 ด้านการกระจายเมล็ดพันธุ์ มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) การกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีให้กับสมาชิกชุมชนใกล้เคียงและกลุ่มนาแปลงใหญ่ เช่น กระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีให้กับสมาชิกชุมชนใกล้เคียงและกลุ่มนาแปลงใหญ่ โดยมีการทำ MOU เพื่อเป็นข้อตกลงร่วมกันในการกระจายเมล็ดพันธุ์ ทั้งโดยการยืมและการแลกเปลี่ยน รวมทั้งจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีให้กับสมาชิกและศูนย์ข้าวชุมชนใกล้เคียงในราคาที่เหมาะสม ทั้งนี้ เพื่อให้เกษตรกรในพื้นที่สามารถเข้าถึงเมล็ดพันธุ์ดีและใช้ปัจจัยการผลิตที่ผลิตขึ้นภายในท้องถิ่น โดยไม่ต้องเสียเวลาในการหาเมล็ดพันธุ์จากแหล่งพันธุ์ที่ไกลออกไปจากพื้นที่ที่ไม่ทราบคุณภาพ อีกทั้งมีราคาแพง ซึ่งจะทำให้เสียเวลาและค่าขนส่ง 2) มีการจัดประชุมเครือข่ายเมล็ดพันธุ์ในพื้นที่เพื่อสร้างเครือข่าย

4.5 ด้านการตลาด มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) การใช้ตลาดนำการผลิต โดยสนับสนุนให้เกษตรกรใช้ตลาดนำการผลิตเพื่อสร้างตลาดข้าวคุณภาพในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ 2) การผลิตเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ โดยส่งเสริมให้สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพและพร้อมกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีไปสู่เกษตรกรรายอื่นๆ โดยให้สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวตามขั้นตอนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและการดูแลเมล็ดพันธุ์ข้าวให้ได้คุณภาพ พร้อมทั้งติดตามผลการใช้เมล็ดพันธุ์ที่กระจายออกไป 3) การประชาสัมพันธ์ โดยมีการประชาสัมพันธ์แหล่งผลิตทั้งในระดับแปลง ระดับพื้นที่ นอกพื้นที่ และระดับจังหวัด ผ่านช่องทางสื่อต่างๆ ที่มีในท้องถิ่นหรือสื่อออนไลน์ ซึ่งในระยะแรกๆ จะต้องขอความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐให้นำเสนอข่าวสาร การชี้แจงวิธีการ การจัดงานตลาดนัดพันธุ์ข้าว เพื่อชักจูงเกษตรกรในพื้นที่ให้รับรู้ รับทราบและเห็นการทำงานและการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของศูนย์ข้าวชุมชน

4.6 ด้านกองทุนกลุ่ม มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ การระดมทุนเพิ่มและการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียน เช่น ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรระดมทุนเพิ่มและจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อให้เกษตรกรมีแหล่งเงินทุนในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และช่วยเหลือสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน ผลจากการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร ได้แก่ ปัจจัยทางด้านสังคมและปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกิตติชาติชาติยานนท์ (2550) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร คือ ปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันเกษตรกร การรับรู้ข่าวสารทางการเกษตร ความรู้และประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ พื้นที่การเกษตร ขนาดพื้นที่ทำนา รายได้ เงินทุน จำนวนแรงงานในครัวเรือนและรายได้ทั้งหมดของเกษตรกร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

2. กระบวนการผลิตและการกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของศูนย์ข้าวชุมชน ผลจากการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านการผลิต เช่น การวางแผนการผลิต แหล่งเมล็ดพันธุ์ การเตรียมดิน การปลูก การดูแลรักษา การตรวจตัดพันธุ์ปน การเก็บเกี่ยว และการกระจายเมล็ดพันธุ์ เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกิตติชาติ ชาตียนนท์ (2550) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร คือ ปัจจัยด้านการผลิต ได้แก่ การเลือกใช้พันธุ์ข้าวที่เหมาะสม การเตรียมเมล็ดพันธุ์ การเตรียมดิน การใส่ปุ๋ยเคมีที่ถูกต้อง การป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูข้าว การตัดพันธุ์ปน การเก็บเกี่ยวในระยะพลับพลึง การนวดและตากอย่างถูกวิธี การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์และลักษณะเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตข้าวเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

3. ปัญหาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของศูนย์ข้าวชุมชน ผลจากการศึกษา พบว่า ราคาปุ๋ยเคมีและสารเคมีป้องกันกำจัดวัชพืช ข้าววัชพืช การขาดแคลนแรงงานและมีค่าจ้างสูง แมลงศัตรูพืชเป็นปัญหาด้านการผลิต ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกิตติชาติ ชาตียนนท์ (2550) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร คือ ปัญหาในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่สำคัญ ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ข้าวไม่มีคุณภาพ ขาดแคลน มีราคาสูง ขาดแคลนน้ำ ปุ๋ยเคมีและสารเคมี ราคาแพง แรงงานไม่เพียงพอ ราคาผลผลิตข้าวต่ำ และการระบาดของศัตรูข้าว

4. แนวทางการพัฒนาศักยภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของศูนย์ข้าวชุมชน จากการจัดทำเวทีชุมชนของศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ทำให้ได้แนวทางการพัฒนา 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกลุ่มและเครือข่าย 2) ด้านการเรียนรู้ 3) ด้านการผลิต 4) ด้านการกระจายเมล็ดพันธุ์ 5) ด้านการตลาด 6) ด้านกองทุนกลุ่ม ผลจากการศึกษา พบว่า 1) ด้านกลุ่มและเครือข่าย มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ การรับสมัครสมาชิกใหม่เพื่อแก้ไขปัญหาเกษตรกรที่มีอายุมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ กรมการข้าว (2560) กล่าวว่าชาวนาผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจะได้รับการฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่องจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจนมีทักษะและความชำนาญในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อให้บริการแก่ชาวนามืออาชีพในชุมชน 2) ด้านการเรียนรู้ มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ การอบรมการลดต้นทุนการผลิตข้าวเพื่อแก้ไขปัญหาการปลูกข้าว และต้นทุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวมีราคาสูง การดูงานศูนย์ข้าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จ การฝึกปฏิบัติการจัดการศัตรูพืช เพื่อแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช การอบรมการใช้สารเคมีเพื่อให้เกษตรกรมีความเข้าใจในการใช้สารเคมีอย่างถูกต้องและเหมาะสมตามหลักวิชาการ การถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและการอบรมกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ประไพศรี จตุเทน (2551) ที่ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ปัจจัยลักษณะพื้นฐานของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวส่งผลต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน 3) ด้านการผลิต มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ การตรวจสอบการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อให้สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนได้ทราบถึงขั้นตอนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การดูแลเมล็ดพันธุ์ข้าวให้ได้คุณภาพและเป็นแนวทางในการปฏิบัติไปสู่การเพิ่มคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว สอดคล้องกับแนวคิดของ กรมการข้าว (2560) กล่าวว่า การตรวจแปลงขยายพันธุ์ข้าวจะต้องตรวจสอบประวัติพันธุ์ข้าวที่ปลูกก่อน ตรวจสอบจำนวนข้าวปนและต้นที่ผิดปกติเพื่อบ่งชี้ว่าแปลงนั้นผ่านมาตรฐานนาพันธุ์หรือไม่ ตรวจสอบปริมาณวัชพืชร้ายแรงบางชนิด เช่น หญ้าแดง ข้าวแดงตรวจสอบปริมาณเมล็ดเป็นโรคเมล็ดตางและเมล็ดสกปรกที่ถูกแมลงสิงทำลายและประเมินวันเก็บเกี่ยวและผลผลิตที่ผ่านมาตรฐาน พร้อมทั้งวิเคราะห์คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ข้าว โดยการตรวจสอบความชื้นของเมล็ดพันธุ์ข้าว ตรวจสอบความบริสุทธิ์ของเมล็ดพันธุ์ข้าวและสิ่งเจือปน ตรวจสอบปริมาณข้าวแดงและข้าวเหนียวปนในข้าวเจ้าหรือข้าวเจ้าปนในข้าวเหนียว ตรวจสอบความบริสุทธิ์ของพันธุ์ข้าว ข้าวปนหรือเมล็ดพืชอื่นปน ตรวจสอบปริมาณ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

เมล็ดเป็นโรคและแมลงที่ติดมากับเมล็ดพันธุ์ข้าวและตรวจสอบความงอกหรือความมีชีวิตของเมล็ดพันธุ์ข้าว การใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อให้สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยเคมีในแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การส่งเสริมเมล็ดพันธุ์ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีในการผลิตเมล็ดพันธุ์ครั้งต่อไป การลดต้นทุน และการปรับปรุงบำรุงดินเพื่อแก้ไขปัญหาของดินและเข้าใจการปรับปรุงบำรุงดินอย่างถูกต้องและเหมาะสม 4) ด้านการกระจายเมล็ดพันธุ์ มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ การกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีให้กับสมาชิกชุมชนใกล้เคียงและกลุ่มนาแปลงใหญ่เพื่อกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีให้กับสมาชิกชุมชนใกล้เคียงและกลุ่มนาแปลงใหญ่ที่อยากได้เมล็ดพันธุ์ดีไปผลิตต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดของ กรมการข้าว (2560) กล่าวว่า การกระจายพันธุ์ เช่น การจำหน่าย การแลกเปลี่ยน การให้ยืมไปปลูก แล้วคืนภายหลังพร้อมดอกเบี้ย ทั้งนี้ แล้วแต่ศูนย์ข้าวชุมชนจะบริหารจัดการตามความเห็นชอบของชุมชนหรือเกษตรกรเป้าหมายผู้เป็นสมาชิก 5) ด้านการตลาด มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ การใช้ตลาดนำการผลิตเพื่อสร้างตลาดข้าวคุณภาพในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ การผลิตเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพเพื่อเพิ่มคุณภาพของผลผลิตและการประชาสัมพันธ์ สอดคล้องกับการศึกษาของ จิตติมา เจริญสวัสดิ์ (2550) ที่ได้ศึกษาความสามารถในการพึ่งตนเองของสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว: กรณีศึกษากลุ่มผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์บ้านมะกอกใต้ ตำบลนครชัยบุรี อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง พบว่า รายได้จากการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการพึ่งตนเองตามวิถีการเกษตรยั่งยืนในวิถีชุมชนเข้มแข็ง และ 6) ด้านกองทุนกลุ่ม มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ การระดมทุนเพิ่มและการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อแก้ไขปัญหากองทุนกลุ่มและกองทุนหมุนเวียนมีไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน สอดคล้องกับการศึกษาของ ลำเพน ชันกลีกรรม (2545) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ปัจจัยคณะกรรมการบริหาร ได้แก่ เงินกองทุนน้อยไม่เพียงพอต่อการดำเนินโครงการในฤดูกาลต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์ข้าวชุมชน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 เกษตรกร

1) ด้านการผลิต เกษตรกรมีประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวมากและก็มีอายุมากเช่นกัน แรงงานที่ใช้ส่วนมากก็เป็นแรงงานจ้าง เนื่องจากเกษตรกรประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานเมื่อเป็นแรงงานจ้างก็อาจจะทำให้การใส่ปุ๋ยดูแลไม่เท่ากับเกษตรกรเจ้าของแปลง ผลผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ได้ก็อาจจะไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร ดังนั้นควรสนับสนุนแรงงานรุ่นใหม่ๆ ในครัวเรือนมากกว่าเพื่อสืบทอดการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและเสริมประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้มากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวได้มาตรฐาน และศูนย์ข้าวชุมชนควรมีกองทุนสำหรับช่วยเหลือสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน เพราะในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวมีต้นทุนการผลิตสูง จึงควรมีกองทุนสำหรับซื้อปุ๋ยเคมีและสารเคมีป้องกันกำจัดวัชพืช

1.2 เจ้าหน้าที่แปลงของกรมการข้าว

1) ด้านการผลิต เกษตรกรประสบปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูกต่อให้เกษตรกรจะใช้น้ำชลประทานแต่น้ำที่ปล่อยออกมาเป็นน้ำเค็มเพราะน้ำทะเลหนุนทำให้เกษตรกรไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้ เมื่อเกษตรกรประสบปัญหาเจ้าหน้าที่แปลงของกรมการข้าวควรดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 11

The 11th STOU National Research Conference

2) ด้านการส่งเสริมการเกษตร เกษตรกรได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจากสื่อบุคคล ซึ่งก็คือเจ้าหน้าที่แปลงของกรมการข้าวในพื้นที่ ดังนั้นเจ้าหน้าที่แปลงของกรมการข้าวในพื้นที่ควรพัฒนาตนเองในการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ถูกต้องและได้มาตรฐาน โดยการเข้ารับการอบรมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและการใช้เทคโนโลยีในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ทันสมัยของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อนำมาถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรได้ทราบอย่างสม่ำเสมอ

2. ข้อเสนอแนะในการดำเนินการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ด้านการผลิต เกษตรกรมีประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว แต่ราคาคาผลผลิตที่ได้ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ อาจเป็นเพราะพันธุ์ข้าวที่เกษตรกรปลูกมีราคาที่แตกต่างกันไปตามความต้องการของตลาด จึงควรมีการเปรียบเทียบราคาข้าวในแต่ละพันธุ์และความต้องการของตลาดก่อน เพื่อเป็นแนวทางให้เกษตรกรผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในครั้งต่อไป

2.2 ด้านสังคม ควรศึกษาการบริหารจัดการกลุ่มและเครือข่าย โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน เพื่อนำไปพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนให้มีความเข้มแข็งต่อไป

2.3 ด้านการศึกษา เกษตรกรมีความรู้และประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวมาก ดังนั้นควรศึกษาก่อนว่าเกษตรกรต้องการเพิ่มเติมความรู้เรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในเรื่องไหน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการข้าว. (2553). *การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี : องค์ความรู้เรื่องข้าว*. กรุงเทพมหานคร.
- กิตติชาติ ชาดิยานนท์. (2550). *การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรให้ได้มาตรฐานตามโครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในอำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท*. มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, กรุงเทพมหานคร.
- เฉลิมศักดิ์ ประสิทธิ์สุวรรณ. (2547). *สิ่งจูงใจในการผลิตพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา*. นครราชสีมา.
- ฐิตีมา เจริญสวัสดิ์. (2550). *ความสามารถในการพึ่งตนเองของสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว: กรณีศึกษากลุ่มผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์บ้านมะกอกใต้ ตำบลนครชัยบุรี อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ประไพศรี จตุเทน. (2551). *ปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ จังหวัดร้อยเอ็ด*. มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, ร้อยเอ็ด.
- ลำเพน ชนกลีกรรม. (2545). *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของโครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- สำนักงานจังหวัดปทุมธานี. (2563). *บรรยายสรุปจังหวัดปทุมธานี*. ปทุมธานี.
- สมควร สารพัฒน์. (2547). *การยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าวพันธุ์ดีของเกษตรกรตามโครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน ปี 2545 กรณีศึกษาตำบลนาใน อำเภอพรหมนิคม จังหวัดสกลนคร*. สกลนคร.
- สุนทร ทิพย์ศรี. (2548). *การยอมรับเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรตามโครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดชัยภูมิ*. ชัยภูมิ.